

RASKID UGOVORA O PRODAJI ZBOG NEISPORUKE ROBE O ROKU (prema haškom Jednoobraznom zakonu o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari)

UVODNE NAPOMENE

Prema odredbama člana 20. Jednoobraznog zakona »kad su strane utvrdile datum isporuke, ili je on utvrđen običajima, prodavac je dužan, bez potrebe ikakve formalnosti isporučiti stvar tog datuma...« U slučaju da ugovorne strane nisu utvrdile datum isporuke, niti se on može utvrditi na osnovu običaja, prodavac je dužan da stvar isporuči u »razumnom roku« od momenta zaključivanja ugovora. Tom prilikom on mora da vodi računa o prirodi stvari i okolnostima slučaja (čl. 22. Zakona).

Prema Opštim uzansama za promet robom, isporuka se ima izvršiti u roku koji je ugovorom određen (Uzansa 80. st. 1.). Ako rok nije utvrđen ugovorom smatra se da je ugovorena »promptna isporuka« (Uzansa 80. st. 2.)¹⁾.

Suprotno ovoj obavezi, dešava se da prodavac ne isporuči robu o roku. Neisporuka o roku postoji bilo da se radi o isporuci pre ugovornog datuma ili posle njega. Svakako da teže posledice mogu da nastanu kod prekoračenja roka isporuke, nego kod isporuke robe pre određenog datuma. Prekoračenjem roka isporuke prodavac krši ugovor i pada u dužničku docnju. On može da se nađe u tom položaju kako zbog fizičke neisporuke robe o roku, tako i zbog neizvršenja predaje robnih dokumenata u određeno vreme. Zbog takvog ponašanja, prodavca pogađaju odgovarajuće sankcije.²⁾

U ovom članku analiziraćemo situaciju raskida ugovora zbog neisporuke robe o roku od strane prodavca. Na to smo se odlučili

¹⁾ Značenje termina »prompt« je različito u uporednom pravu. Prema Uzansama rok isporuke određen u ugovoru izrazom »odmah« »prompt«, »brzo«, »hitno« i sličnim izrazima, znači da se isporuka ima izvršiti u roku od osam dana od zaključenja ugovora (Uzansa 81.).

²⁾ Jednoobrazni zakon govori o sankcijama kroz delove teksta koji čine posebne celine. Tako prodavac trpi sankcije zbog:

- a) Nepoštovanja datuma isporuke (čl. 26, 27, 28. i 29. Zakona),
- b) Neizvršenja isporuke u ugovorenom mestu (čl. 30, 31, i 32. Zakona),
- c) Nedostatka saobraznosti u isporuci (čl. 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, i 49. Zakona),
- d) Neizvršenja predaje robnih dokumenata u određenom roku i na određenom mestu (čl. 51. Zakona),
- e) Neizvršenja obaveze prenosa svojine na stvari (čl. 52. i 53. Zakona),
- f) Neizvršenja ostalih svojih obaveza (čl. 55. Zakona). Od posebnog značaja za temu ovoga članka su sankcije koje su u nabrojanju date pod a) i d).

s obzirom na veliki praktični značaj koji ima ovo pitanje. Njegov značaj je utoliko veći ako se ima na umu da se radi o međunarodnoj prodaji kod koje su, zbog njenog distancionog karaktera, mogućnosti za prekoračenje roka isporuke povećane u odnosu na prodaju koja se obavlja između subjekata jedne zemlje.

Odlučili smo se za tretiranje problematike raskida ugovora u svetlu rešenja Jednoobraznog zakona o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari iz više razloga. Pre svega, ovaj zakon ima poseban uticaj na poslovanje naših organizacija udruženog rada u međunarodnim odnosima prodaje. On je od značaja i za celokupnu međunarodnu trgovinu. Osim toga, vrednost odredbi Jednoobraznog zakona se povećava time što su njegova rešenja već prihvaćena u pravima nekih zemalja, ili su u fazi preuzimanja od strane pojedinih pravnih sistema³⁾. Neka rešenja iz zakona preuzima i naše pravo preko Nacrta zakona o obligacijama i ugovorima.

Nedavno je Komisija Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) izradila Nacrt konvencije o međunarodnoj prodaji robe. Ovaj Nacrt unosi neke novine u predmet razmatranja ovoga članka. To je razlog više zašto u ovom trenutku pitanje raskida ugovora o prodaji zbog neisporuke robe o roku zaslužuje pažnju.

U vezi sa postavljanom problematikom za nas su od posebnog interesa pitanja: Da li svi nacionalni sistemi dozvoljavaju raskid ugovora u slučaju da prodavac ne izvrši isporuku robe o roku? Kada je raskid moguć, tj. da li svaka neisporuka o roku kod ugovora o prodaji robe opravdava njegov raskid? Kakav je značaj »bitne«, a kakav »nebitne« povrede ugovora? Kako se vrše saopštenja u vezi sa raskidom? Kakvo dejstvo imaju ta saopštenja? Koje su posledice raskida?

I. SISTEM I POSTUPAK RASKIDA UGOVORA O PRODAJI U UPOREDNOM PRAVU

Dovođenjem u vezu rešenja nacionalnih pravnih sistema o raskidu ugovora, zapažaju se neke osnovne i suštinske razlike. S obzirom na to da li je raskid ugovora dozvoljen ili ne, razlikujemo tri posebna sistema:

a) U prvu grupu ulaze oni sistemi koji zahtevaju poštovanje principa »pacta sunt servanda«. Po njemu ugovor je zakon za strane ugovornice i one ga moraju izvršiti onako kako su se sporazumele. Strana koja je ostala verna ugovoru ima pravo na zahtev za prinudno izvršenje i naknadu štete. Raskid ugovora nije dozvoljen⁴⁾. Ovom si-

³⁾ Do sada su Jednoobrazni zakon ratifikovale sledeće države: Belgija, Izrael, Holandija, San Marino, Velika Britanija, Italija i SR Nemačka. O ovome videti: Vilus dr Jelena, Nove tendencije u u-nifikaciji međunarodnog privrednog prava, Novi Sad, 1976. str. 58.

⁴⁾ Ovo je rešenje rimskog prava. U kasnijem periodu ono je ublaženo dozvolom primene clauzule »irritatorija« i »lex commissoria«. O karakteru i značenju ovih ugovornih klauzula videti: Vedriš dr Martin, Osnove imovinskog prava, Informator«, Zagreb, 1976. god. str. 250.

stemu pripada austrijski Opšti građanski zakonik, pre noveliranja, i srpski Građanski zakonik, koji nije izričito dozvoljavao raskid ugovora zbog delimičnog neizvršenja obaveze jedne strane ili izvršenja koje je protivno ugovoru (Paragraf 553.)⁵⁾.

Od novijih zakonodavstava, ovoj grupi pripadaju pravni izvori istočno-evropskih zemalja koji regulišu odnose privrednih organizacija. Po njima, zbog postojanja planske privrede, raskid u načelu nije dozvoljen⁶⁾.

b) Drugoj grupi pripadaju sistemi koji daju kupcu pravo izbora između zahteva za prinudnim izvršenjem i raskidom ugovora. Ovo rešenje prihvata čitav niz zakona. Tako italijanski Građanski zakonik iz 1942. godine u članu 1453. predviđa da »kod ugovora sa činičama uz naknadu, kada jedan od ugovarača ne ispuni svoje obaveze, drugi može, po svom izboru, zahtevati ispunjenje ili raskid ugovora, i u oba slučaja naknadu štete«.

Istoj grupi pripadaju Opšti imovinski zakonik, novelirani tekst austrijskog Građanskog zakonika, nemački Građanski zakonik, kao i Zakonik međunarodne trgovine Čehoslovačke⁷⁾.

I po našim Opštim uzansama za promet robom, poverilac u slučaju docnje dužnika ima mogućnost izbora između dva prava: a) zahteva za ispunjenje ugovora i naknadu štete zbog prekoračenja roka i b) odustanka od ugovora i naknadu štete zbog neispunjenja (Uzansa 209. st. 1.).

Jednoobrazni zakon u načelu daje kupcu pravo izbora između zahteva za ispunjenje i zahteva za raskid ugovora. O tome će biti više reči u daljem tekstu.

c) Anglosaksonsko pravo čini treću grupu. Prava anglosaksonskih zemalja, u situaciji nastale docnje dužnika, poznaju samo pravo na raskid ugovora i naknadu štete zbog neispunjenja.

Govoreći ukratko o postupku za raskid, treba primetiti da postoje takođe tri sistema:

a) Sistem anglosaksonskog prava daje mogućnost kupcu da nakon isteka roka za isporuku robe izjavi da raskida ugovor. Dakle, kupac nema obavezu da opominje prodavca, niti da mu ostavlja naknadni rok za ispunjenje ugovora.

b) U sistemu srednjeevropskog prava ukoliko kupac, posle isteka ugovorenog roka za ispunjenje ugovora, želi da dođe do raskida, obavezan je da prodavcu da naknadni primerni rok. Tek pošto tako ostavljeni rok bezuspešno protekne, kupac ima pravo na raskid ugovora. Ovo rešenje prihvataju i Opšte uzanse (Uzansa 225.).

Jednoobrazni zakon i Zakonik međunarodne trgovine Čehoslovačke prave razliku između »bitne« i »nebitne« povrede ugovora. U slučaju »nebitne« povrede ugovora, ukoliko kupac želi raskid, dužan

⁵⁾ Raskid ugovora po SGZ za slučaj potpunog neizvršenja po nekim tumačenjima je moguć, dok po drugima nije. O ovome videti: Jakov dr Radišić, Obligaciono pravo, opšti deo (skripta), Niš 1973. god. str. 199. i 200.

⁶⁾ Videti glavu XIV (čl. 38—89.) Opštih uslova za isporuku robe između organizacija zemalja-članica SEV-a. Tekst Opštih uslova, u originalu i prevodu, može se naći u knjizi Međunarodno trgovačko pravo (redakcija Goldštajn dr Aleksandar), »Informator«, Zagreb, str. 44—96.

⁷⁾ Zakonik međunarodne trgovine Čehoslovačke od 1963. objavio je u prevodu na srpskohrvatski jezik Institut za uporedno pravo, Beograd, 1965. god.

je da ostavi prodavcu naknadni primerni rok. Ovim rešenjem Jednoobrazni zakon čini ustupak pravima srednjeevropskih zemalja. U situaciji »bitne« povrede, Jednoobrazni zakon prihvata rešenje anglosaksonskog prava o automatskom raskidu ugovora. Na taj način on iznalazi kompromis između različitih stavova ove dve grupe pravnih sistema.

c) U sistemu romanskih prava »polazi se od toga da raskid ugovora pretstavlja ozbiljnu i važnu stvar«⁸⁾ i da samo sud može da oslobodi ugovarača njegove obaveze. U tom smislu Code civil predviđa da u slučaju neizvršenja obaveze jedne strane, druga strana ugovornica ima pravo da zahteva od suda da on izrekne raskid ugovora. Sud na osnovu svoje ocene može odrediti naknadni rok za izvršenje obaveze strane koja se našla u položaju dužnika (un délai de grâce)⁹⁾. U slučaju da ostavljeni rok bezuspešno protekne, sud izriče raskid ugovora. Sud može odbiti zahtev za raskid i insistirati na izvršenju ugovora.

Jednoobrazni zakon na izričit način (čl. 24. st. 3. Zakona) odbacuje ustanovu naknadnog roka. Zakon kaže da prodavac ne može zahtevati od sudije ili od arbitra da mu odobri produženje roka.

Iz napred date podele sistema može se zaključiti da postoji sudski i vansudski raskid ugovora. Videli smo da i naše Opšte uzanse i Jednoobrazni zakon usvajaju vansudski način raskida ugovora. Smatramo da je to dobro, a istovremeno i bolje rešenje od sudskog načina raskida. Nema sudskog postupka ni troškova koje on iziskuje, nema nepotrebnog gubljenja vremena¹⁰⁾, a sa druge strane ugovornim stranama ne stoji nikakva prepreka da od suda zahtevaju utvrđujuću sudsku odluku o već nastupelom raskidu.

II PRAVO KUPCA NA RASKID UGOVORA ZBOG PREKORAČENJA DATUMA ISPORUKE ROBE OD STRANE PRODAVCA

Prekoračenjem roka isporuke prodavac pada u dužničku docnju, a kupac stiče pravo da pod određenim uslovima raskine ugovor. U većini zakonodavstava prihvaćeno je objektivno shvatanje docnje. To je slučaj i sa Uzansama, prema kojima je krivica samo pretpostavka za zahtev za naknadu štete.

Jednoobrazni zakon takođe usvaja objektivno shvatanje i on ne poznaje pojam delimične docnje. Prema Zokonu, prodavac je pao u docnju samo ako nije u utvrđenom roku ništa isporučio. Ako je prodavac isporučio kupcu o roku jedan deo od ugovorene količine, kupcu stoje na raspolaganju samo pravna sredstva iz idgovornosti zbog nedostatka saobraznosti (čl. 33. i 45. Zakona).¹¹⁾

⁸⁾ O ovome videti: Perović Slobodan, »Poveriočevo pravo izbora u slučaju docnje dužnika po Opštim uzansama za promet robom«, Pravni život, br. 3—4/1960. str. 28.

⁹⁾ Član 1184. Code civil-a.

¹⁰⁾ Tako je prema Uzansama za raskid ugovora dvoljna jednostrana izjava volje poverioca upućena dužniku na siguran način (Uzansa 216. st. 1.).

¹¹⁾ Bliže o ovome videti: Draškić dr Mhaden, Međunarodno privredno ugovorno pravo, drugo izdanje, »Savremena administracija«, Beograd, 1974. god. str. 157, 158. i 159.

Kada je poradavac dužan da preda kupcu dokumenta koja se odnose na stvar, pa on to ne učini u predviđenom roku, onda nastaje ista situacija u pogledu raskida ugovora kao i za slučaj neisporuke robe o roku (čl. 51. Zakona). Iz tih razloga mi nećemo posebno govoriti o tom pitanju.

Kod raskida zbog prekoračenja roka (datuma) isporuke, Jednoobrazni zakon pravi razliku između dve situacije, Po njemu je potrebno najpre razgraničiti da li neizvršenje isporuke o utvrđenom roku predstavlja »bitnu« povredu ugovora ili ne. S obzirom na to mi ćemo se posebno zadržati na karakteristikama »bitne« i »nebitne« povrede i njihovom uticaju na raskid ugovora.

1. Bitna povreda i pitanje raskida ugovora

Opšte pravilo iz Jednoobraznog zakona po kome se bilo koja povreda smatra »bitnom«, pa prema tome i neblagovremena isporuka, sadržano je u čl. 10. S obzirom na značaj njegovih odredbi citiraćemo ga u celini:

»Za primenu ovog zakona povreda ugovora smatraće se bitnom uvek kad je strana koja je povredila ugovor znala ili morala znati u vreme zaključenja ugovora da razumno lice istog svojstva i u istoj situaciji u kojoj je bila druga strana ne bi zaključilo ugovor da je bilo predvidelo tu povredu i njena dejstva«.

Iz definicije člana 10. Zakona vidi se postojanje dva elementa koja su potrebna da bi se povreda ugovora smatrala bitnom. Povreda ugovora je bitna:

- a) ako zbog nje jedna strana gubi interes za izvršenje ugovora,
- b) ako je strana ugovornica koja čini povredu ugovora u momentu njegovog zaključenja »znala ili je morala znati« da bi razumno lice istog svojstva i u istoj situaciji u kojoj je bila druga strana, odbilo da sklopi ugovor da je moglo da predvidi povredu koja povlači njegovo odsustvo u pogledu svakog interesa za ispunjenjem.

Tako, na primer, postoje slučajevi u kojima prodavac mora da zna, na osnovu prirode same stvari ili na osnovu okolnosti, da je pravovremena isporuka bitna za kupca¹²⁾.

Nacrt konvencije o međunarodnoj prodaji robe¹³⁾ je zadržao pojam »bitne povrede« ugovora, ali se njen smisao prilično menja u odnosu na rešenja istog pitanja prema Jednoobraznom zakonu. Da bi se povreda ugovora smatrala »bitnom«, prema čl. 9. Nacrta, potrebno je:

- a) da njome jedna ugovorna strana nanese drugoj strani znatnu štetu i

¹²⁾ Videti: Tunc Andre, Jednoobrazni zakon o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari (La loi uniforme sur la vente internationale des objets mobiliers corporels), tekst predavanja održanog na Pravnom fakultetu u Beogradu 1976. str. 15.

¹³⁾ Nacrt konvencije o međunarodnoj prodaji robe izradila je Komisija Ujedinjenih nacija za međunarodno trgovačko pravo, a tekst je u prevodu objavio Institut za uporedno pravo, Beograd, 1976.

b) da je strana koja je učinila »bitnu povredu ugovora« morala predvideti nastupanje takve posledice¹⁴⁾.

Videli smo da se prema Jednoobraznom zakonu kao momenat u kome se ceni da li se radi o »bitnoj povredi« ugovora ili ne, uzima trenutak njegovog zaključenja. Drugi mrečima, za kvalifikaciju povrede kao »bitne«, potrebno je da je strana koja je povredila ugovor, znala ili morala znati u vreme njegovog zaključenja da druga strana ne bi zaključila ugovor da je mogla da predvidi povredu i njena dejstva.

Prema Nacrtu konvencije »bitna povreda« može da nastupi u svakom trenutku u kome jedna ugovorna strana pričinii »znatnu štetu« drugoj, pod uslovom da je pre štetnog događaja, ili u trenutku njegovog nastajanja, predvidela ili je bila u stanju da predvidi posledice koje pogađaju drugu ugovornu stranu. Utvrđivanje da li je šteta »znatna« vrši se prema okolnostima konkretnog slučaja. U diskusijama koje se vode u vezi sa Nacrtom konvencije ima mišljenja da je pojam »bitne povrede« po Nacrtu razumljiviji u odnosu na isti pojam iz Zakona. Ističe se da je lakše oceniti veličinu štete, nego zamisliti situaciju u kojoj postupa »razumno lice« kada ima u vidu povredu¹⁵⁾.

Ima i suprotnih mišljenja po kojima je kriterijum znatne štete »istovremeno i manje određen i manje podesan za rešenje problema« o »bitnoj i nebitnoj povredi«, u odnosu na kriterijume iz Jednoobraznog zakona¹⁶⁾.

Mislimo da je rešenje ovog pitanja u Nacrtu bolje, jednostavnije i više prilagođeno praktičnim zahtevima. Bitnost povrede ceni se u jednom »bližem« trenutku, a određivanje da li je šteta »znatna« vrši se na osnovu jasnijih kriterijuma za svaki slučaj posebno. Ti kriterijumi mogu da budu, na primer, sadržani u novčanoj šteti nastaloj povredom, vrednosti predmeta ugovora ili u obimu u kome povreda pogađa interes oštećene strane¹⁷⁾.

Smatramo da je zajednička pozitivna strana i Jednoobraznog zakona i Nacrta, kod određivanja pojma »pitne povrede«, ta što oni ostavljaju sudu mogućnost da on sam utvrdi karakter povrede. Drukčije rešenje usvojio je Zakonik međunarodne trgovine Čehoslovačke koji predviđa da ako »zakon ne određuje drukčije, u slučaju sumnje (smatra se da povreda nije bitna«¹⁸⁾). Ovako »razgraničenje« bitnog od nebitnog vezuje sud i ne pruža mu dovoljno mogućnosti da povredu kvalifikuje prema okolnostima konkretnog slučaja.

¹⁴⁾ Član 9. Nacrta konvencije glasi: »Povreda koju učini jedna ugovorna strana smatraće se bitnom ukoliko se njome prouzrokuje znatna šteta drugoj strani, a strana koja je učinila predvidela je ili je bila u stanju da predvidi takve posledice«.

¹⁵⁾ Kapor dr Vladimir: Sistem sankcija za povredu ugovora prema Nacrtu konvencije o međunarodnoj prodaji robe, referat sa savetovanja o Nacrtu konvencije o međunarodnoj prodaji robe, održanog 12. januara 1977. god. u Beogradu, str. 3.

¹⁶⁾ Tunc Andre: Isto, str. 16.

¹⁷⁾ Mladen dr Draškić: Opšte odredbe Nacrta konvencije o međunarodnoj prodaji robe, referat sa savetovanja o Nacrtu konvencije o međunarodnoj prodaji robe, održanog 12. januara 1977. god. u Beogradu, str. 8.

¹⁸⁾ Član 236. Zakona.

Naše pravo ne poznaje pojam i podelu na »bitne« i »nebitne« povrede ugovora. Međutim, tendencija potpunog preuzimanja ove podele prisutna je u Skici za zakonik o obligacijama i ugovorima profesora Konstantinovića. U članu 95. Skice u potpunosti su preuzeta rešenja o bitnoj povredi ugovora iz člana 10. Jednoobraznog zakona.

Ali, Nacrt zakona o obligacijama i ugovorima nije prihvatio podelu povrede ugovora na »bitnu« i »nebitnu«, već govori o vremenu ispunjenja kao »bitnom i nebitnom sastojku ugovora«¹⁹⁾. Po Nacrtu je rok »bitan sastojak ugovora« kada su se strane ugovornice dogovorile da će se ugovor smatrati raskinutim ako ne bude ispunjen u ugovorenom roku, i kada rok ima karakter »bitnog sastojka« koji proizilazi iz prirode posla.

Dakle, Nacrt je u ovom delu bliži Uzansama koje poznaju pojam »fiksno posla«. U pravnim sistemima zemalja kontinentalnog prava, ugovori kod kojih je vreme izvršenja bitan sastojak, nazivaju se »fiksni poslovima«²⁰⁾.

Prema Opštim uzansama za promet robom, za »fiksni posao« je bitan uslov izvršenje određenih obaveza tačno o roku. Da bi jedan ugovor bio »fiksni«, potrebno je da budu ispunjena dva uslova: 1) da je vreme ispunjenja ugovora precizno određeno i 2) da je na jasan način izražena volja ugovornih strana da ugovor smatraju »fiksni«, odnosno da će se on smatrati raskinutim samim nastupanjem docnje. (Uzansa br. 225. st. 3.).

Na osnovu rečenog proizilazi zaključak da naše pravo kvalifikuje slučajeve neizvršenja prema važnosti i značaju obligacija i to u vreme zaključenja ugovora. Jednoobrazni zakon i Nacrt konvencije čine to prema ozbiljnosti povrede ugovora. U našem pravu se podela na »bitne i nebitne sastojke ugovora« zasniva na vremenu ispunjenja, dok je elementat »bitnog« u Zakonu i Nacrtu proširen i na ostale obaveze kako prodavca tako i kupca.

Prema članu 26. st. 1. Jednoobraznog zakona, u slučaju kada neisporuka robe o roku čini »bitnu« povredu ugovora, kupac ima pravo izbora jedne od mogućnosti:

- a) da zahteva ispunjenje ugovora,
- b) da traži raskid ugovora.

Alternativno rešenje se javlja kada kupac u razumnom roku« ne saopšti svoju odluku o izboru. Tada, prema Zakonu, nastupa raskid ugovora po samom pravu.

Dakle, kupcu se pod određenim uslovima pruža mogućnost da zahteva i ispunjenje ugovora. Istovremeno to znači njegovu zaštitu u situaciji kada on ima interesa za izvršenje, bez obzira na docnju prodavca. Bez ovog prava priznatog kupcu moglo bi se dogoditi da, pod izvesnim okolnostima, prodavcu više odgovara da ne ispuni svoju obavezu pa makar došlo i do raskida ugovora. Sa druge strane, Zakon predviđa dužnost kupca da o svom izboru u »razumnom roku« obavesti prodavca. U protivnom, kako smo videli, ugovor se raskida po samom pravu. Na taj način se štiti prodavac u pogledu izvesnosti njegovog položaja u vezi sa izvršenjem ugovora.

¹⁹⁾ Član 99. i 100. Nacrta.

²⁰⁾ Videti: Draškić dr Mladen, Međunarodno privredno ugovorno pravo, drugo izdanje, »Savremena administracija«, 1974, Beograd, str. 154.

Isti smisao nosi i član 26. st. 2. Zakona. Po njemu ugovor će se raskinuti po »samom pravu« u slučaju ako prodavac zatraži od kupca da se izjasni i saopšti mu odluku o svom izboru, a on to u kratkom roku ne učini. Ovakvo rešenje je u skladu sa principima na kojima se zakon zasniva. Ovo utoliko pre što prodavac može iz svim opravdanih razloga da traži izjašnjenje, tj. da kupac izjavi da li raskida ugovor ili ne. Naime, ako je kupcu dato pravo da, uprkos docnji prodavca, ostane kod ugovora, to istovremeno podrazumeva obavezu prodavca da ugovor ispuni u cilju sprečenja raskida. Međutim, kupac može i odustati od ugovora. Da bi znao, s obzirom na te mogućnosti, da li da preuzima pripremljene radnje radi ispunjenja ugovora ili ne, prodavcu se pruža mogućnost da traži izjašnjenje svog ugovornog partnera. Ukoliko se ovaj ne izjasni u kratkom roku o tome onda se ugovor ima raskinuti po »samom pravu«.

Ako kupac hoće da raskine ugovor u situaciji kada mu je prodavac već izvršio isporuku, a on sam nije saopštio svoju odluku o izboru, morao bi da u kratkom roku izjavi da raskida ugovor. U protivnom prema članu 26. st. 3. raskid nije moguć.

Napred smo govorili o razlici između pojma »bitne povrede« prema Jednoobraznom zakonu i istog pojma prema Nacrtu konvencije. Međutim, razlike su prisutne i u dejstvu »bitne povrede« ugovora. Tako po Nacrtu konvencije nije moguć raskid ugovora »po samom pravu« ni u situaciji nastale »bitne povrede«. Ukoliko kupac želi raskid potrebno je da učini izjavu o tome. Smatra se da je napuštanje automatskog raskida iz Jednoobraznog zakona uslovljeno neizvesnošću koju on izaziva oko toga da li je ugovor na snazi i ako nije u kom momentu je nastupio njegov raskid. U tom pogledu situacija je potpuno jasna kada kupac izjavi da raskida ugovor²¹⁾, a on je na to obavezan ukoliko želi da do raskida dođe (čl. 10. st. 2. Nacrta). Osim pomenutog razloga, koji ide u prilog ovom rešenju, njegovim usvajanjem u konačnom tekstu Konvencije bio bi učinjen istovremeno i ustupak pravnim sistemima srednjeevropskih prava (videti deo: Sistemi i postupak raskida ugovora u uporednom pravu).

Međutim, kupac može izjaviti da raskida ugovor samo ako su ispunjeni određeni uslovi. Potrebno je, naime, da neizvršenje obaveze prodavca u pogledu isporuke robe o roku čini »bitnu povredu« po osnovu samog ugovora ili Konvencije (čl. 30. Nacrta).

Ista mogućnost se pruža kupcu i u slučaju kada je on od prodavca zahtevao isporuku u naknadnom roku »razumne dužine«, pa ovaj to ne učini ili izjavi da neće postupiti po takvom zahtevu (čl. 31. Nacrta).

Slično rešenje postoji i u Jednoobraznom zakonu u čl. 26. st. 4. po kome je kupac ovlašćen da izjavi raskid u slučaju kada je izabrao izvršenje ugovora, pa ga ne dobije u »razumnom roku«²²⁾.

Prema Uzansi 209. st. 2. poverilac može (kad se radi o »nefiksnim« poslovima), odustati od ugovora pod uslovom da je ostavio

²¹⁾ O ovome videti: Kapor dr Vladimir, Sistem sankcija za povredu ugovora prema Nacrtu konvencije o međunarodnoj prodaji robe, str. 3.

²²⁾ Za iste slučajeve ovo rešenje usvaja i Nacrt zakona o obligacijama i ugovorima (čl. 99. str. 3).

dužniku primerni rok za ispunjenje njegove obaveze a da dužnik, ni u tako ostavljenom roku, ne ispuni tu obavezu. U posebnim slučajevima, kada dužnik izjavi da neće ispuniti svoju obavezu i kada je davanje naknadnog roka protivno prirodi posla, poverilac može da odstane od ugovora ne ostavljajući dužniku naknadni rok (Uzansa 209. st. 3.).

Jednoobrazni zakon govori o raskidu »po samom pravu« i u situaciji postojanja uslova kupovine radi pokrića. Tako kupac ne može zahtevati od prodavca, koji ne izvršava svoje obaveze u pogledu datuma isporuke, izvršenje ugovora ako je kupovina radi pokrića »razumno moguća« i ako odgovara običajima. Ugovorse raskida »po samom pravu« u momentu kada kupovina treba da bde obavljena (čl. 25. Zakona).

Nacrt konvencije napušta obaveznu kupovinu radi pokrića, što je u skladu sa nepostojanjem automatskog raskida.

Ni Uzanse ne poznaju obaveznu kupovinu radi pokrića. Po njima je ona, kod već nastalog raskida »ključnog posla«, dozvoljena pod određenim uslovima ali nije obavezna (Uzansa 226. st. 1.).

Na podlozi rečenog proizilazi zaključak da su prema Jednoobraznom zakonu mogućnosti za raskid ugovora, zbog prekoračenja roka u isporuci od strane prodavca, veće nego što je to slučaj sa Nacrtom konvencije i Opštim uzansama. O ovome će još nešto biti rečeno u daljem tekstu.

2. Nebitna povreda i pitanje raskida ugovora

Napred je bilo reči o definicijama i karakteru »bitne povrede« ugovora. Kada se radi o »nebitnoj povredi«, zakonski tekstovi ne daju njen pojam na izričit način. Mada nije poželjno davati definicije na negativan način, mišljenja smo da bi u ovom slučaju moglo da se odstupa od tog pravila. Ovo u toliko pre što je nastupanje »bitne povrede« uslovljeno postojanjem određenih okolnosti. Odsutvo jedne od okolnosti uskraćuje kod nastupele povrede kvalitet bitnoga. Dakle, »nebitnom povredom« smatramo neispunjenje obaveze jedne strane ugovornice, koja nema u sebi kvalitet »bitne povrede« ugovora.

Kod neizvršenja isporuke robe o roku, koja čini »nebitnu povredu ugovora«, kupac nema direktno pravo na raskid. Tako prema odredbi člana 27. st. 1. Jednoobraznog zakona, prodavac zadržava pravo da izvrši isporuku, a kupac pravo da traži ispunjenje ugovora, pod uslovom da neizvršenje isporuke o roku ne predstavlja »bitnu povredu ugovora«.

U nastojanju da na, što je moguće, sažetiji način reguliše odnose iz međunarodne prodaje, Nacrt konvencije skoro i ne govori o »nebitnoj povredi« ugovora. Nacrt predviđa raskid ugovora pod uslovom da neizvršenje obaveze prodavca u pogledu isporuke robe o roku čini »bitnu povredu ugovora«²³⁾ Primenom argumentum e contrario, dolazimo do zaključka da raskid ugovora nije dozvoljen za slu-

²³⁾ Član 30. st. 1. tač. a Nacrta.

čaj nastale »nebitne povrede ugovora«. O samom pojmu »nebitna povreda ugovora« možemo da govorimo na osnovu poznatog pravila logike o korelativnim pojmovima. Dakle, nasuprot »bitnog« stoji ono što označavamo kao »nebitno«. Ovim smo želeli da ukažemo da su izvesna skraćanja učinjena u Nacrtu, a u odnosu na Jednoobrazni zakon, sasvim opravdana i umesna, mada su neki delovi na račun sažimanja izgubili u jasnoći.²⁴⁾

Intencija da se ugovor izvrši, da se sačuva i dođe do njegove realizacije daje puni smisao odgovarajućim odredabama Jednoobraznog zakona i Nacrta konvencije o nemogućnosti raskida za slučaj nastale »nebitne povrede ugovora«. Treba primetiti da sa istim ciljem takva rešenja preuzima i Nacrt zakona o obligacijama i ugovorima, s tom razlikom što on govori o »nebitnom sastojku« ugovora²⁵⁾.

Ipak, ako se više zadržimo na rešavanjima koje predviđa Jednoobrazni zakon, možemo uočiti da prema njima očuvanje ugovora po svaku cenu nije cilj kome treba težiti. Da je to tako vidi se iz odredbi člana 28. koji, po našem mišljenju, proširuje pojam »bitne povrede«, tj. pod određenim okolnostima i »nebitnu povredu« smatra »bitnom«. Citiraćemo ovaj član Zakona:

»Neizvršenje isporuke utvrđenog datuma predstavlja bitnu povredu ugovora kad su u pitanju stvari čija je cena kotirana na tržištima na kojima ih kupac može nabaviti«.

Drukčije rečeno, neizvršenje isporuke o roku koja čini makar i »nebitnu povredu«, ima se smatrati »bitnom« ako se radi o stvarima »čija je cena na tržištima na kojima ih kupac može nabaviti«.

Ovim se kupcu stvaraju povoljnije okolnosti za raskid, u odnosu na slučaj kada povreda nije bitna. Raskidom ugovora njemu se pruža mogućnost da pribavi sebi robu koja mu je pristupačna, umesto da čeka isporuku od prodavca koji je pao u docnju. Sve ovo istovremeno ukazuje i na fluidnost postojeće granice između »bitne« i »nebitne« povrede ugovora.

Primer moguće transformacije »nebitne privrede« u »bitnu« sadržan je u stavu 2. člana 27. Zakona. Prema toj odredbi ako bi u slučaju postojanja »nebitne povrede« kupac hteo da raskine ugovor, on bi morao da prodavcu da naknadni rok »razumne dužine«. Ukoliko ovaj ni u tom roku ne isporuči stvar nastaje »bitna povreda« ugovora. To znači da u situaciji nastale »bitne povrede« na ovaj način, kupac stiže pravo izbora. Interesantno je ovde primetiti da haški Nacrt jednoobraznog zakona²⁶⁾ u članu 30. umesto nastanka »bitne povrede« ugovora, u napred iznetom slučaju, predviđa njegov raskid po »samom zakonu«. Rešenje u Nacrtu je jednostavnije, ali je Zakon ovde pokazao težnju da se ugovor sačuva, a spreči raskid. I kao što je povećana mogućnost nastupanja raskida po osnovu člana 28. Zakona korisna za kupca, tako je i nastojanje u stavu 2. člana 27. Za-

24) O ovome bliže videti: Kapor dr Vladimir, Sistem sankcije... str. 4, 5. i dalje.

25) Član 100. st. 1. Nacrta.

26) Tekst Nacrta jednoobraznog zakona o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari (Projet d'une loi uniforme sur la vente internationale des objets mobiliers corporels), preveden je i objavljen od strane Instituta za uporedno pravo, Beograd, 1958. god.

kona da se ugovor sačuva od posebne važnosti za njega. Ovo se naročito odnosi na slučajeve kada kupac nema mogućnosti kupovine radi pokrića, a izvršenje ugovora je jedini način zadovoljenja njegovih potreba.

Ovakva rešenja u Zakonu govore o tome da on posebnu pažnju ukazuje pitanju celishodnosti i okolnostima konkretnog slučaja kod raskida ugovora.

III DOPUNSKI UZROCI ZA RASKID UGOVORA (čl. 75, 76, i 77. Zakona)

Jednoobrazni zakon u posebnom delu teksta sadrži opšte odredbe u pogledu raskida ugovora. Uglavnom se radi o ugovorima sa sukcesivnom isporukom kod kojih, između ostalih uzroka, neisporuko o roku takođe utiče na nastupanje raskida. To je bio i razlog da kroz kratak prikaz ukažemo, s obzirom na predmet ovoga članka, na mogućnosti raskida po ovom osnovu.

U slučaju kada je kod ugovora sa sukcesivnom isporukom kupac već primio jednu ili više isporuka on bi, prema smislu člana 75. st. 1. Zakona, imao pravo na raskid ugovora za ubuduće ukoliko su ispunjeni sledeći uslovi: a) potrebno je da prodavac ne izvrši neku svoju obavezu (to može da bude i prekoračenje roka isporuke), koja se odnosi na jednu isporuku kao celinu, b) takvo ponašanje prodavca mora da ima opravdan osnov za bojazan kupca da neće biti izvršene buduće obaveze, c) izjavu o raskidu kupca mora da učini u »kratkom roku«²⁷⁾

Prema Uzansama poverilac može odustati od ugovora u pogledu budućih obroka, pod uslovom da je od dužnika zahtevao obezbeđenje da obaveze u pogledu tih obroka na vreme ispunjava, a da dužnik na njegov zahtev ne da obezbeđenje (Uzansa 215. st. 2.).

Kupac može da raskine ugovor kako za već primljene isporuke, tako za buduće i već primljene, pod uslovom da su zbog svoje međuzavisnosti primljene isporuke bez interesa za njega. Ukoliko želi da raskine ugovor, on mora svoju odluku o tome da saopšti prodavcu u »kratkom roku«. Ova mogućnost ustanovljena je članom 75. st. 2. Jednoobraznog zakona, članom 103. st. 2. Nacrta zakona o obligacijama i ugovorima, a takođe i Uzansom 215. st. 3.

Jednoobrazni zakon dalje predviđa da kada se pre datuma utvrđenog za izvršenje ugovorne obaveze, prodavac ponaša tako da to izražava njegovu volju da učini »bitnu povredu« ugovora, kupac može izjaviti da ugovor raskida (čl. 76. Zakona).

Kada raskid ugovora nastaje na osnovu pomenutih okolnosti, strana koja je ugovor raskinula može zahtevati naknadu štete zbog nastupelog raskida (čl. 77. Zakona).

Mišljenja smo da su napred izneta rešenja, u vezi sa dopunskim uzorcima za raskid ugovora, sasvim logična i da je dobro što ih usvaja i Nacrt konvencije o međunarodnoj prodaji robe (čl. 48. i 49. Nacrta).

²⁷⁾ Istovetno rešenje usvaja Nacrt zakonika o obligacijama i ugovorima (član 103. st. 1.).

IV NAČIN I DEJSTVO OBAVEŠTENJA O RASKIDU

O obavezi kupca da obaveštava prodavca o svim pitanjima iz njegovog ugovornog odnosa, među njima i onim koja se tiču raskida, Jednoobrazni zakon govori opštom odredbom člana 14. Saopštenje mora biti dato »sredstvima koja se redovno upotrebljavaju u datim okolnostima«.

Nacrt konvencije posvećuje ovom pitanju član 10. i reguliše ga na znatno delatniji način. Stav 1. člana 10. predviđa isto ono što i čitav član 14. Jednoobraznog zakona. Prema komentaru Nacrta, sredstvo obaveštenja odgovara datim okolnostima ako pogoduje situaciji u kojoj se strane nalaze. Tako, na primer, određene potrebe za brzim prenošenjem obaveštenja čine odgovarajućim samo ona saopštenja koja su poslata tzv. sredstvima brzih komunikacija. U ta sredstva se ubrajaju telefon, telegram i teleprinter. Ako za iste okolnosti odgovara veći broj sredstava za komunikaciju, pošiljalac može odabrati ono sredstvo koje je za njega najpogodnije²⁸⁾

Ono što sadrži stav 2. i 3. Nacrta, novina je u odnosu na rešenja Jednoobraznog zakona u vezi sa obaveštenjem između prodavca i kupca. Tako se u stavu 2. ističe da izjava o raskidu ugovora ima dejstvo samo pod uslovom da je obaveštenje o tome poslato drugoj strani. Ovo je jedan od momenata u Nacrtu koji ukazuje da on napušta automatski način raskida ugovora koji je predviđen Jednoobraznim zakonom. Opšte uzanse ovaj vid raskida poznaju samo kod »fiksni poslova«. U slučaju odustanka od ugovora zbog docnije dužnika kod »nefiksni poslova«, Uzanse zahtevaju od poverioca da saopšti dužniku odustanak na siguran način (Uzansa 216. st. 1.).

Posebno značajna novina u Nacrtu je stav 3. člana 10. koji govori o situaciji nastaloj za slučaj da obaveštenje o raskidu ili obaveštenje o nedostatku saobraznosti robe, koje je kupac uputio, ne stigne prodavcu uopšte, stigne sa zakašnjenjem ili sadržina bude netačno preneti. Svi ti slučajevi, ukoliko nastanu, ne sprečavaju pošiljaoca obaveštenja da se na njega osloni.

Prema Uzansama se smatra da je saopštenje o odustanku od ugovora izvršeno u onom danu u kome ga dužnik bude primio (Uzansa 216. st. 2.).

Nacrt konvencije takođe prihvata teoriju prijema, ali uz pomenuta odstupanja koja su vezana samo za pitanje raskida ugovora i obaveštenja o nesaobraznosti robe ugovoru. Ta odstupanja, po kojima rizik vezan za obaveštenje pada na njegovog primaoca, imaju smisla u tome što je upravo on strana koja je povredila ugovor. Dakle, radi se o strani koja je isporučila robu nesaobraznu ugovoru ili strani koja je drugim svojim ponašanjem stvorila situaciju za raskid ugovora. »Ako rizik prenosa snosi adresat, onda to znači da je obaveštenje o raskidu odnosno o nesaobraznosti robe ugovoru proizvelo svoje dejstvo sa trenutkom odašiljanja«²⁹⁾. Prema tome, opšte

²⁸⁾ O ovome videti: Draškić dr Mladen, Opšte odredbe Nacrta konvencije o međunarodnoj prodaji robe, str. 9.

²⁹⁾ Draškić dr Mladen: Opšte odredbe Nacrta konvencije o međunarodnoj prodaji robe, str. 11.

pravilo iz člana 10. Nacrta odgovara rešenju našeg prava, jer u načelu prihvata teoriju prijema. Potpuna novina za naše pravo jesu pomenuti izuzeci predviđeni u stavu 3. člana 10. Nacrta.

V DEJSTVO RASKIDA UGOVORA

Nastupanjem raskida ugovora onemogućava se njegovo ispunjenje, a zasnovani ugovorni odnos između strana ugovornica se gasi. Po osnovu ugovora koji je raskinut, ugovorne strane jedna drugoj više ništa ne duguju (čl. 78. st. 1. Zakona).

Međutim, sam raskid ima određena dejstva u odnosu na ugovorne partnere.

S obzirom da za slučaj nastalog raskida pravni osnov učinjenih činidbi nestaje, strane moraju učiniti povraćaj onoga što su primile. Tako, ako je jedna strana izvršila ugovor, bilo potpuno bilo delimično, ona ima pravo da zahteva povraćaj datoga. Ako to pravo imaju i jedna i druga strana, onda se uzajamna vraćanja vrše istovremeno (čl. 78. st. 2. Zakona).

Treba istaći da se o međusobnom vraćanju primljenog, kod raskida zbog prekoračenja roka isporuke robe, prevashodno radi o slučajevima raskida ugovora sa sukcesivnom isporukom. Jer, kako smo napred već napomenuli, Jednoobrazni zakon ne prihvata pojam delimične neisporuke. Kada prodavac isporuči makar samo jedan deo od ugovorene količine robe, a nije u pitanju sukcesivna isporuka, onda kupcu stoje na raspolaganju pravna sredstva u vezi sa nedostatkom sobraznosti, a ne i u vezi sa neisporukom robe o roku. Istina je da i u tom slučaju možemo da govorimo o povraćaju robe od strane kupca za slučaj raskida, ali onog koji je nastupio zbog nedostatka saobraznosti robe.

Nemogućnost kupca da vrati stvar u stanju u kome ju je primio ima za posledicu gubitak njegovog prava da izjavi da raskida ugovor (čl. 79. st. 1. Zakona). Međutim, to ne utiče na ostala prava koja mu Zakon priznaje i on se može njima koristiti (čl. 80. Zakona).

U taksativno određenim slučajevima Zakon, ipak, dozvoljava kupcu raskid bez obzira na njegovu nemogućnost da vrati stvar u stanju u kome ju je primio. On će imati to pravo ako je:

- a) stvar propala ili je oštećena, ili se to desilo sa jednim njenim delom, usled nedostatka koji opravdava raskidanje ugovora;
- b) stvar propala ili je oštećena, ili se to desilo sa jednim njenim delom, usled pregleđa koji je zakonom propisan;
- c) kupac, pre nego što je otkriven nedostatak saobraznosti potrošio ili sredio jedan deo stvari u toku njene normalne upotrebe;
- d) nemogućnost vraćanja stvari ili nemogućnost vraćanja u stanju u kome je primljena nije nastala usled ponašanja kupca ili nekog lica za čije ponašanje on odgovara;
- e) oštećenje ili prerada bez značaja (čl. 79. št. 2. Zakona).

Kada prodavac vraća novac dužan je da plati zateznu kamatu na iznos koji vraća. Kamata teče od dana u kome je prodavac primio.

čenu, a stopa je jednaka zvaničnoj ekonomskoj stopi u zemlji u kojoj on ima svoje sedište ili u nedostatku sedišta, svoje redovno boravište, povećanoj za 1% (čl. 81. st. 1. Zakona).

U slučaju raskida kupac je, pored ostalog, dužan da naknadi prodavcu vrednost svih koristi koje je od stvari imao. Ta njegova obaveza predviđa se:

- a) kad je on dužan vratiti stvar ili jedan njen deo;
- b) kad mu je nemoguće da vrati celu stvar ili jedan njen deo, a ugovor je raskinut (čl. 81. st. 2. Zakona).

Opšte pravilo kod raskida ugovora, koje usvaja i Jednoobrazni zakon, predviđa da strana verna ugovoru ima i pravo na naknadu štete zbog neizvršenja usled kojeg nastaje raskid ugovora. Šteta se naknađuje u skladu sa pravilima o naknadi štete, međutim, mi se na njima nećemo zadržavati.

O dejstvu raskida, Nacrt zakona o obligacijama i ugovorima govori kroz član 106. kojim predviđa gotovo istovrsna rešenja kao i Jednoobrazni zakon. Najuočljivija razlika je u tome što Nacrt ništa ne kaže o slučajevima iz člana 79. Zakona. Izgleda da to i nije neophodno, jer član 79. govori o mogućnostima raskida ugovora u specifičnim situacijama nastalim neizvršenjem ugovornih obaveza. Dakle, uže posmatrano, ne radi se o pitanju koje se odnosi na dejstvo raskida ugovora, mada je u tesnoj vezi sa njim.

Na kraju ovog odeljka treba primetiti da i Nacrt konvencije o međunarodnoj prodaji robe, uz neznatna skraćenja i izvesne promene (više redakcionog karaktera), skoro u potpunosti zadržava rešenja o dejstvu raskida ugovora koja su predviđena Jednoobraznim zakonom³⁰).

ZAVRŠNE NAPOMENE

Uprkos postojanju različitih sistema i postupaka u vezi sa raskidom u pravima pojedinih zemalja, opšta je tendencija u savremenom pravu »da ugovor treba održati u dejstvu uvek kada je to moguće«³¹).

Po normalnom toku stvari, valjano zaključen ugovor o prodaji trebalo bi da prestane njegovim ispunjenjem. Međutim, u izvesnim situacijama odstupanje od pomenute težnje čini se sasvim opravdanim. Međunarodna prodaja je uslovljena obavljanjem čitavog niza pravnih i faktičkih radnji kako prodavca, tako i kupca. Raskid ugovora o prodaji zbog neisporuke robe u roku, je posledica neispunjenja jedne od kupčevih obaveza.

Predmet naše pažnje bila su pitanja koja se tiču uzroka i uslova čije je nastupanje potrebno da bi se došlo do raskida. Bilo je reči i o značaju načina saopštenja volje kupca da raskine ugovor, kao i dejstvu samog raskida.

³⁰) Videti odsek III Nacrta konvencije o međunarodnoj prodaji robe (čl. 51—54.).

³¹) Videti: Jankovec dr Ivica, Transformacija cene kao elementa ugovora o prodaji, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, 1976. str. 236.

Smisao, cilj i opravdanje o dopuštenosti raskida postoje u činjenici o tome da ugovorne strane na osnovu raskinutog ugovora jedina drugoj više ništa ne duguju, čime im se pruža mogućnost da svoje potrebe zadovolje na drugi način.

Dakle, opšta težnja u savremenom pravu da se ugovor izvrši, nije isto što i stroga primena načela »pacta sunt servanda«. To je i razumljivo, jer bi u savremenim uslovima međunarodne prodaje striktno poštovanje ovoga načela značilo neminovnu »pobunu fakata protiv prava«.

Mi smo pokušali da o raskidu ugovora zbog prekoračenja roka u isporuci govorimo sa aspekta Jednoobraznog zakona, uz osvrt na rešenje istog pitanja u našim Opštim uzansama za promet robom. Na pojedinim mestima ukazali smo i na najnovije tendencije u pogledu raskida ugovora u međunarodnom i domaćem pravu. Izraz tih nastojanja na međunarodnom planu sadržan je u tekstu Nacrta konvencije o međunarodnoj prodaji robe, a na domaćem u tekstu Nacrta zakona o obligacijama i ugovorima.

Činjenica je da Jednoobrazni zakon o međunarodnoj prodaji telesnih pokretnih stvari kod nas nije izvor prava stricto sensu, ali je njegov značaj za poslovanje naših privrednih subjekata veliki. Kao tekst u čijoj su izradi učestvovali najjeminentniji stručnjaci iz čitavog sveta, ovaj zakon ima poseban značaj za praksu spoljnotrgovinskih arbitraža. Na taj način on utiče na praktično rešavanje pitanja koja se javljaju u vezi sa materijom koju reguliše. Jedno od njih jeste i problem raskida ugovora zbog neisporuke robe o roku. Pored toga, Jednoobrazni zakon ima određeni uticaj i na konkretna rešenja našeg prava.

Kada se radi o Nacrtu konvencije o međunarodnoj prodaji robe, čini se da je on otišao ispred Jednoobraznog zakona i da će snagom rešenja koja nudi, možda uz izvesna poboljšanja, biti prihvaćen u međunarodnom privrednom ugovornom pravu kada konačno bude usvojen kao konvencija.

Treba primetiti da je Nacrt u pogledu pitanja raskida ugovora zbog neisporuke robe o roku (pa i šire), bliži stanovištu našega prava nego što je to Jednoobrazni zakon. Između ostalog, to se ogleda i u napuštanju automatskog raskida i obavezne kupovine radi pokrivanja.

Kod analize problema koga smo obrađivali došli smo do saznanja da sve što je novo ne treba da se posmatra sa nevericom, kao što ne treba odbacivati ni postojeća rešenja koja na adekvatan način regulišu odnose u ovoj oblasti međunarodne prodaje.

LA RESCISION DU CONTRAT DE VENTE POUR CAUSE DE NON—LIVRAISON
DE LA MARCHANDISE A TERME (d'après la Loi uniforme de La Haye relative
à la vente internationale des biens meubles corporeels)

— R é s u m é —

En dépit de l'existence des systèmes et des procédures différents en relation avec la rescision dans le droit des divers pays, la tendance générale dans le droit contemporain est qu'il faut toujours maintenir le contrat en action quand cela est possible.

D'après l'état de choses normal, le contrat de vente conclu en bonne et due forme devrait prendre fin par son accomplissement. Cependant, dans certaines situations le renoncement à cette tendance paraît tout à fait justifié. La vente internationale est conditionnée par l'exécution d'une série d'actes juridiques et effectifs tant du vendeur, que de l'acheteur. La rescision du contrat de vente pour cause de non-livraison à terme, est la conséquence de l'inaccomplissement de l'une des obligations de l'acheteur. Les causes d'un tel fait peuvent être différentes et nous ne les avons pas prises en considération.

L'objet de notre attention était la question des conditions et des circonstances dont la manifestation est nécessaire pour que la rescision puisse se produire. La raison de l'admissibilité et de la manifestation même de la rescision se trouve dans le fait que les parties contractantes en vertu du contrat rescindé ne doivent plus rien l'une à l'autre, en conséquence la possibilité leur est offerte de satisfaire leurs besoins d'une autre manière.

Donc, la tendance générale dans le droit contemporain que le contrat soit exécuté, n'est pas la même chose que l'application rigoureuse du principe „pacta sunt servanda”. Cela est compréhensible, car dans les conditions contemporaines de la vente internationale l'observation stricte de ce principe signifierait „la révolte inévitable des faits contre le droit”.

Nous avons essayé de traiter la question de la rescision du contrat pour cause de dépassement du terme de la livraison sous l'aspect de la Loi uniforme, tout en nous référant aux solutions de la même question dans nos Usances générales du commerce des marchandises. Dans certains endroits nous avons attiré l'attention aussi sur les tendances les plus récentes relativement à la rescision du contrat dans le droit international et le droit national. L'expression de ces tentatives est contenue dans le texte du Projet de convention relative à la vente de marchandises internationale, et dans le droit national dans le texte du Projet de loi sur les obligations et les contrats.

C'est un fait que la Loi uniforme relative à la vente internationale des biens meubles corporels chez nous n'est pas une source du droit stricto sensu, mais son importance pour la gestion des affaires de nos sujets économiques est énorme. En tant que texte à l'élaboration duquel ont participé les spécialistes les plus éminents du monde entier, cette loi a une grande importance pour la pratique des arbitrages de commerce extérieur. De cette manière elle influe sur la résolution pratique des questions qui se posent en relation avec la matière qu'elle régle. Une de ces questions est le problème de la rescision du contrat à cause de la non-livraison de la marchandise à terme. En outre, la Loi uniforme a une influence déterminée sur les solutions concrètes de notre droit.

Quand il s'agit du Projet de convention relative à la vente de marchandises internationale, il paraît qu'il a dépassé la Loi uniforme et que par la force

des solutions qu'il propose il sera adopté, avec certaines améliorations dans le droit contractuel économique quand il sera définitivement adopté comme convention.

Il faut remarquer que le Projet en ce qui concerne la question de la rescision du contrat pour cause de non-livraison de la marchandise à terme (et même plus largement), est plus proche à la manière de voir de notre droit que ne l'est la Loi uniforme. Entre autres, cela se reflète dans l'abandon de la rescision automatique de l'achat obligatoire aux fins de la couverture.

En analysant le problème que nous avons étudié nous sommes arrivés à la conclusion que tout ce qui est nouveau ne doit pas être considéré avec incrédibilité, de même il ne faut pas rejeter les solutions qui d'une manière adéquate règlent les rapports dans ce domaine de la vente internationale.